

РЕЗЮМЕ В статье обсуждаются результаты исследования по определению уровня сформированности информационно-коммуникативной компетентности студентов. Экспериментальная работа, проводимая в рамках НИР, направлена на формирование информационно-коммуникативной компетентности будущих учителей физики. Использование информационных технологий в учебном процессе способствует развитию творческой и учебной активности студентов по специальности.

SUMMARY. The article discusses the results of research to determine the level of formation of students' information-communicative competence. The experimental work carried out within the framework of the research work is aimed at forming the information-communicative competence of future physics teachers. The use of information technologies in the educational process helps to develop the creative and learning activity of students in their specialty.

BASLAWISH BILIMLENDIRIWE MULTIMEDIA SABAOLARININ ÁHMIYETI

A.Kadrekova – *pedagogika ilimleri bovinsha filosofiya doktori*

N.Maksetova – *stajyor oqituvshi*

Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti

Tayanch so'zlar: multimedia, axborot, slayd, axborot texnologiyalari, boshlang'ich sinf, kompyuter tarmog'i, uzluksiz ta'lim, ta'lim jarayoni.

Ключевые слова: мультимедиа, информация, слайды, информационные технологии, начальная школа, компьютерные сети, непрерывное образование, учебный процесс.

Key words: multimedia, information, slide, information technology, primary school, computer networks, continuing education, educational process.

Ózbekstanın keleshegi kóp tárepten bákámál hám intellektuallıq intalı áwladtı tárbıyalawǵa baylanıslı. Bul zárúrli wazıypanı ámelge asırıw ushın óz watanına, xalqına, ǵárezsizlik ideyalarına sadıq, erkin hám ǵárezsiz pikir júritetuǵın balalardı kámál insanlar retinde jetilistiriw mámleket siyasatının ústin turatuǵın wazıypalarınan biri esaplanadı. Buǵan baylanıslı milliy ideya jetkinshekti ruwxıy bákámál insan etip tárbıyalawda jetekshi ideya bolıp xızmet etedi.

Uzlıksız tálim sistemasında, ásirese baslawish bilimlendiriwde zamanagóy pedagogikalıq hám informaciya texnologiyaları tiykarında tálim-tárbıyanı shólkemlestiriw máselesine ayırıqsha itibar qaratılıp atır.

Zamanagóy pedagogikalıq hám informaciya texnologiyaları tálim procesi nátiyjeliligin oqıwshılarda bilimge bolǵan qızıǵıwshılıǵın asırıp, oqıwshılardıń ózбетінше islew procesin qalıplestiredi hám olardan ámeliyatda erkin paydalanıw kónlikpesin qalıplestiriwge xızmet etedi.

Kelesheǵımızdı belgilewshi tiykarǵı hújjet esaplanǵan 2017-2021 – jıllarda Ózbekstan Respublikasını rawajlandırıwdıń tiykarǵı bes baǵdarı boyınsha Háreketler strategiyasında tórtinshi baslı jónelis «jámiyetlik tarawdı rawajlandırıwdıń baslı jónelisleri» dep atalıp, onda baslawish tálimge de ayırıqsha itibar qaratılıp, «Uzlıksız bilimlendiriw sistemasın jáne de jetilistiriw jolın dawam ettiriw, sıpatlı bilim xızmetleri imkaniyatların asırıw, ulıwma orta bilimlendiriw sıpatın tıpıkilikli jaqsılaw» hám basqa da itibarlı máselelerdi strategiya sıpatında qoyadı [1].

Ózbekstan milliy tálim-tárbıya procesinde multimedia quralların qollaw tájiriyesi qalıplesip atır. Sebebi, bul házirgi waqıtta zaman talabı bolıp tabıladı. Rawajlanıp baratırǵan informacion qurallar jámiyetimizde social rawajlanıwınıń tiykarın belgileytuǵın dásturiy múmkinshi-likler menen bir qatarda insanlardıń qábileti, ǵayratkerligi, jumısqa dóreitiwshilik jantasıwı, intellektual iskerligi, ǵárezsiz túrde óz bilim hám kónlikpelerin jetilistiriw sıyaqlı belgiler quraydı. Úlken kólemdegi maǵlıwmattı saqlaw, uzatıw, qabıllaw menen baylanıslı informaciya jaratıw procesi insan iskerligin túrli tarawlarında kompyuter texnologiyaların rawajlandırıwın názerde tutadı.

Insan oylawı oǵada jetilisip atır, bunda texnikalaştırıw hám kompyuterlestiriw procesi tek ǵana óndiristiń túrli tarawları, bálki mádeniyat hám tálim tarawlarına da ózine isenimli kirip barıp atır. Kompyuter texnologiyaların tez rawajlanıwı tálim procesin jańa basqıshqa kóterdi. Bul óz ornında tálim mazmunın, metod hám formaların qayta kórip shıǵıw ushın jańa bilim hám de kónlikpeler menen jáne de bayıtıw zárúriyatın tuwdırdı.

Búgingi kúnde jámiyetimizdiń túrli tarawlarında iskerlik kórsetiwshi qánigelerdiń profesionallıq dárejesi olardıń kompyuter texnologiyaların iyelegenligi menen de belgilenedi. Bul hal zaman talabına aylanıp qaldı. Usı talapqa juwap beriw ushın qánigelerdi tayarlaw procesinde, yaǵnıy

tálim mákemelerinde jetkilikli baza jaratılıwı kerek.

Házirgi waqıtta tálim mákemelerinde jańa pedagogikalıq texnologiyaların ilimiy tiykarların jaratıw, olardı klassifikaciyalaw, metodikalıq áhmiyetin belgilew sıyaqlı aktual máseleler ústinde jumıs alıp barılmaqta. Jańa pedagogikalıq texnologiyalar degende, dásturiy hám dásturiy emes metodlar menen bir qatarda tálimdi kompyuterlestiriw de túsiniledi. Sol mániste barǵan sayın qalıplesip baratırǵan kompyuter-informaciya mádeniyatı informaciyanı jetkiziw hám qabıllawda jańa munasábetlerdi payda etedi, pikirlewdiń jańa túrin payda etedi. Bunda insan informacion álem menen óz-ara baylanısqa kirisedi. Telekommunikaciya (telefon, televidenie, radio) tarmaqlarınıń kompyuter tarmaqları menen birigiwi birden-bir jáhán informaciya mákanın - multimediani quraydı. Bul mákannıń eń zárúrli bólegi Internet tarmaǵı ásirese onıń giper-media xızmetlerin (World-Wide Web), gipermedia pochta, video konferensiyalar bolıp tabıladı.

Multimedia (“kóp ortalıq” degen mánisti ańlatadı)- zamanagóy informaciya texnologiyası bolıp, kompleks túsinikti ańlatadı. Multimedia informaciyanı túrli kórinisleri-tekst, keste, grafika, sóylew, animaciya, multiplikaciya, video suwret, muzıka járdeminde informaciyanı jıynaw, saqlaw, qayta islew hám uzatıw wazıypaların atqaradı. Multimedia interaktiv (diologiyalıq) baylanıstıń jańa, jetilisen tekshesi bolıp, ol jaǵdayda paydalanıwshı júdá keń hám hár tárepleme informaciya aladı. Multimedia qurallarınan tálim alıw hám reklama sıyaqlı tarawlarda paydalanıladı. Multimedia quralları tiykarında kishi mektep jasındaǵı oqıwshılardıǵa tálim beriw házirgi kúnniń aktual máselelerinen bolıp tabıladı.

Tálim procesinde multimedia quralların qollaw pedagogikalıq hám psixologiyalıq kózqarastan kúta úlken áhmiyetke iye. Ol jaǵdayda beriletuǵın material úyreniwshi tárepinen tereńirek ózlestiriledi, waqtın tejew múmkinshiligine erisiledi, alınǵan maǵlıwmattı yadında uzaq waqt saqlanadı, kishi mektep jasındaǵı oqıwshılardıń passiv tınlawshı retinde qatnasıwı qısqaqıp, izleniwshilik hám biliw iskerligin jetilistiriwge qaratılǵan multimedia programmaları tálim procesine kórkemlik kiritiledi hám ámelde nátiyjeli qullanıladı. Basqasha etip aytqanda, multimedia qurallar tálimniń emotsional-estetikalıq tásirleniw, maqsetke umtılwın, izertlewshilik sıyaqlı motivlerdi aktivlestiredi. Tálim alıwshı birinshi ret esitken temasınıń tek tórtten bir bólegin, kórgen materialların bolsa úshтен bir bólegin eslep qaladı hám kórip, hám esitse informaciyanı eli w payızın yadta saqlaydı. Interaktiv multimedia texnologiyalarınan paydalanǵanda bolsa bul kórsetkish 75 % quraydı.

Sol sebepli úlken kólemdegi informaciyanı qabıllaw, túsiniw hám salıstırmalı aktiv hám juwapkershilikli munasábetti tárbıyalawdıń psixofiziologikalıq hám estetik qasiyetlerin esapqa alıwshı multimedia teoriyasın sonıń

menen birge multimedia pedagogikasin jaratılıwına umtılıw kerek.

Multimediani qollaw ushın tómendegi texnik qurallar kerek boladı: kompyuter, lazer disklerdi oqıtuğın SD ROM apparatı, SI-dawıs kartası, AS aktiv kolonka, SD-kompakt disk eñ zamanagóy kompyuterlerde joqarıdağı apparatlardıń geyparaları kompyuter ishine jaylastırıladi.

Tálim procesinde multimediani qollawda oqıtıwshıǵa házirshе programmalaıtuğın qánige jaqınnan járdem beriw kerek. Programma dúziwshiler tárepinen orıs hám shet tillerdi tez hám ańsat úyreniwge járdem beretuğın programmalar islep shıǵılǵan. Biraq, ózbek tilin úyreniw boyınsha derlik programmalar joq. Ózbekstan Respublikası tálim mákemeleri ushın MTS jaratılǵan, oqıtıwda jańa pedagogikalıq texnologiyalar qollanılıp atır hám mámleket tiline úlken itibar berilip atır. Biraq, baslawısh klasslarda qaraqalpaq tilin úyreniw boyınsha jetilisen multimedia programmaları islep shıǵılǵan emes. Bunda qaraqalpaq tilin oqıtıw boyınsha multimedia programmaların dúziw bir qatar materiallıq qıyınshılıqlar menen baylanıslı. Biraq, kólemi onsha úlken bolmaǵan (misalı, sabaqtıń 10 - 15 minutına mólsherlengen) ápiwayı qurallar hám bir dana jeke kompyuterler paydalanatuğın multimedia programmasınıń scenariyın jazıwǵa urınıp kóriw metodist hám baslawısh klass oqıtıwshıları ushın aktual mashqala hám áyne waqıtta qızıqlı shınıǵıw bolıwı kerek.

Ulıwma alǵanda, tálim sistemasında kompyuter texnologiyalarınan paydalanıwdıń tómendegi usılları ámelde:

1. Multimedia sabaqlıǵı.
2. Bilim hám kónlikpelerdi bekkemlew boyınsha tapsırmalar kompleksi keltirilgen metodikalıq usınıslar.
3. Úyrenilip atırǵan temalar boyınsha teoriyalıq bilimler baslawısh klass oqıtıwshıları tárepinen qanday dárejede ózlestirilip atırǵanın tekseriwge mólsherlengen test programması.
4. Bir tilden ekinshige yamasa bir álipbeden ekinshisine ótkeriw;
5. Elektron virtual kitapxana;
6. Hár bir student ushın ámeliy tapsırmalar tayarlaw hám basıp shıǵarıw programması;
7. Diktant usılında oqıtıw, yaǵnıy oqıtıwshı hám oqıtıwshılar belgili aralıqta jaylasqan halda tálim beriw sisteması.
8. Internet tarmaǵına jalǵanǵan multimedia kompyuterleri.
9. Printer (tapsırmaların tayarlaw hám test nátiyjelerin shıǵarıw ushın).
10. Kompyuter jalǵanǵan proyektor.

Ádebiyatlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yilning 3 fevral kungi «2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasını rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasını «Yoshlarni qo'llab quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili»da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida»gi PF-6155 farmoni. -Toshkent: 2021 yil, 3 fevral.

2. "Umumiy o'rt ta'limning davlat ta'lim standartlari va o'quv dasturlari" 2020.

3. Adilova S. Multimedia vositalari va uni ta'lim jarayonida qo'llash // Pedagogik ta'lim. 2001 yil 2-son.

REZYUME. Maqolada Uzluksiz ta'lim tizimida axborot texnologiya, boshlang'ich sinfda multimediyadan foydalanish, dars jarayonida axborot texnologiyadan foydalanish.

РЕЗЮМЕ. В статье излагается об информационных технологиях в системе непрерывного образования, использования мультимедии в начальной образовании, использование информационной технологий в процессе урока.

SUMMARY. The article deals with information technologies in the system of continuous education, the use of multimedia in primary education, the use of information technologies in the process of the lesson.

РОЛЬ И СПЕЦИФИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Г.А.Каллибекова – кандидат педагогических наук, доцент

Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза

Таянч сўзлар: инновацион ва интерфаол усуллар, ижодкорлик, асосий компетенциялар, гуруҳ муҳокамаси, лойҳани омма олдада тақдим этиш, ижодий топшириқ.

Ключевые слова: инновационные и интерактивные методы, креативность, ключевые компетенции, групповое обсуждение, публичная презентация проекта, творческое задание.

Key words: innovative and interactive methods, creativity, key competencies, group discussion, public presentation of the project, creative task.

Современный преподаватель сталкивается с целым рядом проблем при подготовке к занятиям и при его

Тómendе биз сол usıllardan biri, kompyuterlesken sabaqlardıń eñ ápiwayı túri shınıǵıwdı usınıw texnologiyası járdeminde, yaǵnıy kórgizbe retinde ótkeriw haqqında toqtap ótpekshimiz.

Bul usılda sabaq ótkeriw ushın dawıs kartası hám kolonkası ámeldegi bolǵan kompyuter, multimedia proyektorı hám MS Power Point programması járdeminde ótiletuğın sabaq ushın kompyuterde slaydlar jaratıladi. Slaydlar belgili temanı jarıtıwshı tekst, súwret, sózlik, grammatikalıq qaǵıydalar menen baylanıslı bolǵan kesteler, animaciya effektleri, ózlestiriw dárejesin tekseriw ushın testler, dawıs, videorolik hám taǵı basqalardan dúziledi. Olar arnawlı bir logikalıq izbe-izlikte biriktiriledi. Slaydlardı almasırıwdıń waqıtı (interval) belgilenedi. Oqıwshı súwretti kóredi, esitedi.

Bunday sabaq ótiwdıń texnikalıq tárepten eki usılı ámelde qollanıladi:

- 1-usıl. Kompyuter tarmaǵı bar bolsa hár bir oqıwshı óz monitorında kóredi;
- 2-usıl. Multimedia texnologiyası tiykarındaǵı sabaq úlisi.

Bul maqsetti ámelge asırıw ushın tálim shólkeminiń baslawısh klass oqıtıwshıları ushın ana tili pánin tańladıq. Sabaqtı joybarlastırıwda, slaydlar tayarlawda tómendegi faktorlarǵa bólek itibar beriwimiz kerek. Tálim shólke-minde bolsa ámeldegi bilimler tek rawajlandırıladi, yaǵnıy tilge tiyisli bilimler qaraqalpaq tiliniń til tarawları boyınsha emes, bálki birden-bir maqsetke jóneltirilgen túrde sóylewge mütajlik zárúrlikten kelip shıqqan halda kompleks beriledi. Nátiyjede oqıtıwshılarda tema boyınsha óz pikirini ana tilinde erkin ańlata alıw kónlikpelerin jáne de rawajlandırıw názerde tutıladi.

Hár bir tema yamasa temalar boyınsha slaydlar jaratıp, kórgzebeler paketin tayarlap qoyıw hám odan ónimli paydalanıw múmkin. Misalı grafik súwret, keste hám diagrammalardan grammatikalıq temanı túsindiriwde, dawıs járdeminde aytılwı qıyınlaw bolǵan sózlerdi úyretiwde, animaciya hám vidio qurallarınan qandayda bir shıǵarmanıń úzindi ústinde islewde sxema hám foto súwretlerden oqıtıwshılardıń sózlik baylıǵın keńeytiw maqsetinde paydalanıw múmkin.

Sonday eken, multimediyalı texnologiyada tálim procesi tómendegishe keshedi. Kompyuterge úyreniletuğın materialdı kirgiziw arqalı baslawısh klass oqıtıwshılarınıń pikirlewge, oqıtıwshılardıń tálim materialların yadta saqlaw dárejesin asıradı. Usınıń menen birge tálim materiallarına qızıǵıwshılıǵın arttırıp barıp, kompyuterde islew qábiletin ósiriwge xızmet etedi.

REZYUME. Maqolada Uzluksiz ta'lim tizimida axborot texnologiya, boshlang'ich sinfda multimediyadan foydalanish, dars jarayonida axborot texnologiyadan foydalanish.

РЕЗЮМЕ. В статье излагается об информационных технологиях в системе непрерывного образования, использования мультимедии в начальной образовании, использование информационной технологий в процессе урока.

SUMMARY. The article deals with information technologies in the system of continuous education, the use of multimedia in primary education, the use of information technologies in the process of the lesson.

РОЛЬ И СПЕЦИФИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Г.А.Каллибекова – кандидат педагогических наук, доцент

Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза

Таянч сўзлар: инновацион ва интерфаол усуллар, ижодкорлик, асосий компетенциялар, гуруҳ муҳокамаси, лойҳани омма олдада тақдим этиш, ижодий топшириқ.

Ключевые слова: инновационные и интерактивные методы, креативность, ключевые компетенции, групповое обсуждение, публичная презентация проекта, творческое задание.

Key words: innovative and interactive methods, creativity, key competencies, group discussion, public presentation of the project, creative task.

Современный преподаватель сталкивается с целым рядом проблем при подготовке к занятиям и при его

проведении. С каждым днем растет количество информации, которую необходимо понять слушателям при